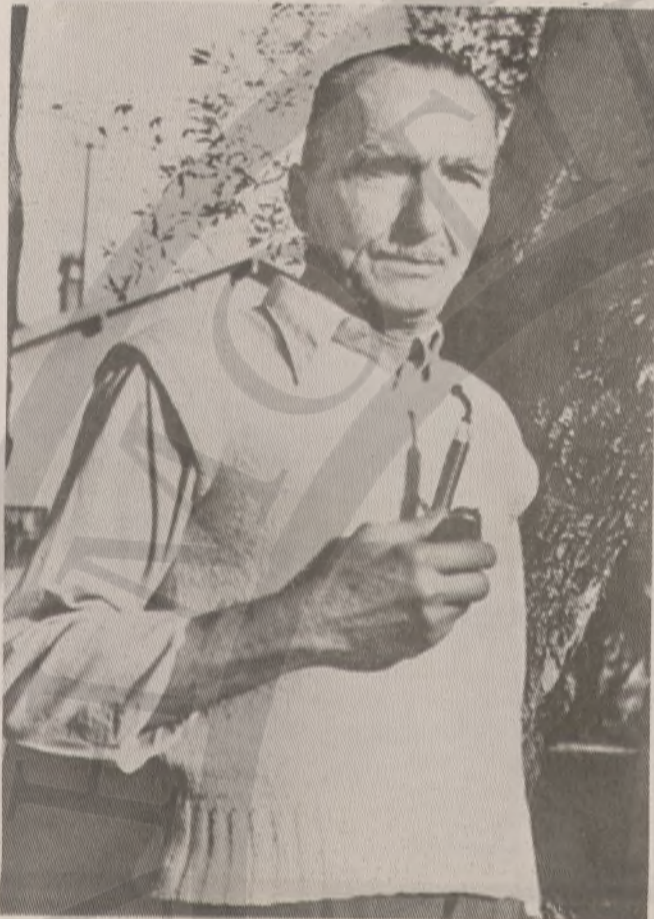

ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΑΦΟΡΙΣΜΟ

Θρησκευτικές επιθέσεις στον Νίκο Καζαντζάκη

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ,
εκπαιδευτικού Δ.Ε.
negreonte2004@yahoo.gr

Ο Νίκος Καζαντζάκης ήταν ένας λογοτέχνης που πολεμήθηκε σκληρά τόσο από το συντηρητικό πολιτικό όσο και από το εκκλησιαστικό κατεστημένο στα πρώτα μετακατοχικά χρόνια αλλά και την εποχή αμέσως μετά τον Εμφύλιο πόλεμο. Ας μην ξεχνάει, άλλωστε, κανείς πως το "κράτος των δωσιλόγων" της Κατοχής με τις συνεχείς παρεμβάσεις του από το 1946 έως το 1957 "πέτυχε" να μην του απονεμηθεί το βραβείο Νόμπελ στο οποίο ήταν ο επικρατέστερος υποψήφιος. Χαρακτηριστική είναι η φράση του Αλμπέρ Καμύ, ο οποίος πήρε το Νομπελ το 1957, σε γράμμα του προς την Ελένη Ν. Καζαντζάκη: «...Και ακόμα δεν ξεχνώ πως τη μέρα που λυπόμουν να δεχθώ μια διάκριση, που ο Καζαντζάκης άξιζε εκατό φορές περισσότερο, επήρα από εκείνον το πιο γενναϊόδωρο από όλα τηλεγράφημα...».

Για την επίθεση που δέχθηκε ο Νίκος Καζαντζάκης οι συγγραφείς Τάσος Βουρνάς και Κούλα Ξηραδάκη έγραφαν στον τόμο τον αφιερωμένο στο μεγάλο Κρητικό συγγραφέα της σειράς "Οι μεγάλοι Έλληνες αμφισβητίες":

«...Πρέπει εξαρχής να παρατηρήσουμε ότι η επίθεση που δέχτηκε για το έργο του και τις ιδέες του από τη Δεξιά και τους

εκκλησιαστικούς κύκλους του κατεστημένου ήταν δυσανάλογη με τα πολιτικά ή κοινωνικά μηνύματα που θέρμανε στις σελίδες του.

Στον χώρο των νεοελληνικών γραμμάτων υπήρξαν συγγραφείς και στοχαστές με συγκεκριμένη επαναστατική δράση που δέχτηκαν λιγότερα ιδεολογικά πυρά και οι αντίπαλοί τους περιορίστηκαν στην απομόνωσή τους -όταν δεν τους υπέβαλαν στη δοκιμασία του προσωπικού διωγμού με τον αστυνομικό μηχανισμό.

Τι ήταν εκείνο που υπεκίνησε τη λυσσαλέα επίθεση του κατεστημένου κατά του Καζαντζάκη; Χωρίς άλλο η τεράστια διεθνής του αναγνώριση. Το γεγονός ότι ο συγγραφέας και στοχαστικός άνθρωπος ανήκε στην αντίπερα όχθη δεν του το συγκώρησαν. Και μην μπορώντας να του επισείσουν τον κόκκινο μανδύα του κομμουνισμού, βρήκαν βολική την πανάρχαια λύση του "άθεου". Απελπιστικά καθυστερημένο σε μεθόδους, το παπαδαριό ανέσυρε τα σκουριασμένα όπλα, τα ίδια που μεταχειρίστηκε εκατό χρόνια πριν κατά του Εμ. Ροΐδη ή του Θεόφιλου Καίρη. Και μ' αυτά σημάδεψε τον Καζαντζάκη, μέσα σε μια τρομοκρατημένη μετεμφυλιοπολεμική Ελλάδα, διαγουμισμένη από τις

Μ

ια ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ θρησκόληπτων εθνικιστών "κατοίκων" του Ηρακλείου Κρήτης, που, "αποκαλύπτοντας" το αντιχριστιανικό και γενικώς αντιθρησκευτικό, κακότεχνο, βάνουσο, χυδαίο και ανελεύθερο χαρακτήρα του έργου του Νίκου Καζαντζάκη θέτουν το 1954 ως στόχο τον αφορισμό του "αποστατήσαντος" και των θαναμαστών του έργου του από την Εκκλησία της Κρήτης...

σκοτεινές δυνάμεις ενός εφιαλτικού κλίματος...».

Δεν προξενεί, επομένως, εντύπωση που στα μέσα Ιουνίου του κοσμοσωτήριου έτους 1954, η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, έναν χρόνο πριν κυκλοφορήσει το μυθιστόρημα: "Ο τελευταίος πειρασμός" στα ελληνικά θέλησε να τον αφορίσει, με τελικά εξέδωσε ανακοινωθέν, υπογραφόμενο μάλιστα από τον πρόεδρό της αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Σπυρίδωνα, με τον τίτλο "Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ" που δημοσιεύτηκε 1954 στο Επίσημον Δελτίον της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Είναι μάλλον επιβεβαιωμένο πως ο Νίκος Καζαντζάκης απέφυγε τον αφορισμό κυριολεκτικά την τελευταία στιγμή μετά από προσωπική παρέμβαση στην Ιερά Σύνοδο της διαβόητης Φρειδερίκης που φοβόταν προφανώς το διεθνές ρεζιλίκι. Η Εκκλησία της Ελλάδας περιορίστηκε να καταδικάσει τα βιβλία, να καλέσει τους πιστούς να μην τα διαβάσουν και να ζητήσει εμμέσως από την πολιτεία να τα απαγορεύσει. Κι ακόμη παρέπεμψε ουσιαστικά το θέμα στην Εκκλησία της Κρήτης που υπάγεται στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Το ενδεχόμενο, ωστόσο, δίωξης του βιβλίου συζητήθηκε και μέσα στην ελληνική Βουλή με τους βουλευτές των κομμάτων του λεγόμενου "Κέντρου" (Μητσοτάκης, Ζορμπάς, Παπασπύρου κ.ά.) να ασκούν δριμύτατη κριτική. Πάντως, ο "Πειρασμός" συμπεριλήφθηκε και στο Index των Απαγορευμένων Βιβλίων του Βατικανού. Ο Καζαντζάκης απάντησε στέλλοντας στην Αγία Εδρα ένα τηλεγράφημα με την περίφημη φράση του Τερτυλιανού: «Στο δικαστήριό σου, Κύριε, κάνω έφεση» με την προσθήκη των φράσεων: «Με καταραστήκατε άγιοι πατέρες, εγώ σας δίνω την ευχή μου. Εύχομαι η συνείδησή σας να

Η πρώτη έκδοση του μυθιστορήματος: Ο "τελευταίος πειρασμός" στα σουηδικά Στοκχόλμη: Hugo Gebbers Forlag, 1952.

Η έκδοση του μυθιστορήματος: "Ο Καπετάν Μιχάλης" στα ιταλικά, Μιλάνο: Aldo Martello Editore, 1959.

είναι τόσο καθαρή όσο η δική μου και να είστε τόσο ηθικοί και θρησκευόμενοι όσο είμαι εγώ». Εκείνη την εποχή Πάπας ήταν ο Πίος ΙΒ'...

Σ' αυτό το μήκος κύματος κινούμενα θρησκόληπτα μέλη και οπαδοί παραχριστιανικών και εθνικιστικών ομάδων του Ηρακλείου Κρήτης συνέταξαν το 1954 ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ, ώστε να ριχτεί ο Νίκος Καζαντζάκης και το έργο του στην πυρά και να αφοριστεί από την Εκκλησία της Κρήτης.

Σ' αυτήν δε ταιγκουνεύονται τους αρνητικούς και απαξιωτικούς χαρακτηρισμούς για το έργο του πιο διαβασμένου Έλληνα συγγραφέα, το οποίο είναι: «προδότης αντιχριστιανικών και γενικώς αντιθρησκευτικών», αφού με αυτό ρυπαίνει τα πάντα, ακόμα και τον Ιησούν παρουσιάζοντας τον σα χυδαίο εραστή «μεριμνώντα και απ' αυτού τούτου του Σταυρού περί τους αθεμίτους αυτού έρωτας». Και συμπληρώνουν με προφανή απδία: «Τοιαύτη ελευθερία, επιτρέπουσα την ασέβεια... είναι απαράδεκτος... και δη εις κράτη Χριστιανικά και ευνομούμενα».

Ο Νίκος Καζαντζάκης δεν ήταν στα μάτια των συντακτών της ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ απλά

άθεος, μα ήταν και απολογητής των **Εαμβουλόγαρων** σφαγών: οι συντάκτες δε διατάζουν να χρησιμοποιήσουν χωρίς προσκλήματα τον ωμό αντικομμουνισμό εναντίον του αλλά και όσων από τους θαυμαστές του: «ανεθρυιάστω...

διίσχυρίζονται, ότι ο λογοτέχνης ούτος τυγχάνει μέγας Χριστιανός». Κάτι τέτοιοι τύποι, ωστόσο, που είναι τάχα «πολιτισμένοι» και δήθεν «ελεύθεροι και άνευ προκαταλήψεων άνθρωποι» στην καλύτερη των περιπτώσεων εθελουφλούν, αφού ονομάζουν ελευθερία την πλέον ειδική δουλεία και Δημοκρατία την πλέον απαισία τυραννίδα «ως π.χ. εν τη Σοβιετική Ενώσει συμβαίνει».

Διαβάζοντας οι συντάκτες της ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ το ιδιαίτερα δημοφιλέ και πολυμεταφρασμένο μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη "Ο τελευταίος πειρασμός" μάλλον δεν πρέπει να είχαν καταλάβει ούτε τον... Ιησού Χριστό ούτε από τους στοχασμούς και την αγωνία του συγγραφέα της "Ασκητικής".

Η προσέγγισή τους δεν τους επέτρεπε να αναγνωρίσουν στο πρόσωπο του Χριστού που σμίλευσε ο Νίκος Καζαντζάκης τους δύο χαρακτήρες, τον θεϊκό και τον ανθρώπινο, οι οποίοι βέβαια ακροβατούν πάνω στο

1957: Στιγμιότυπο από την κηδεία του Νίκου Καζαντζάκη στο Ηράκλειο.

1 Βλ. Πάτροκλος Σταύρου, Όταν δεν τους περίμεναν. Η κοινή υποψηφιότητα Καζαντζάκη και Σικελιανού και η ελληνική πρόταση για τον Σωτήρη Σκίπη και τον Γεώργιο Βουγιουκλάκη, Εφημερίδα: ΤΟ ΒΗΜΑ, 15/10/2000.

2 Η πρώτη έκδοση του έργου: «Ο τελευταίος πειρασμός» του Νίκου Καζαντζάκη στα Ελληνικά έγινε το 1955 από τις εκδόσεις Δίφρος (βλ. Ν. Καζαντζάκης, Ο τελευταίος πειρασμός, Αθήνα: Δίφρος 1955). Κυκλοφορούσε, ωστόσο, από το 1952 στα Γερμανικά (βλ. Niko Kazantzakis, Die letzte Versuchung, μετάφραση στα γερμανικά Werner Krebs, Βερολίνο/Grünwald: εκδ. Herbig 1952).

3 Κωνσταντίνος Τζήκας, Τα αγαπημένα βιβλία των λογοκριτών, Athens voice.gr, 15/06/2012. (βλ. <http://www.athensvoice.gr/article/culture/books/reviews>).

4 Το Θρασάκι είναι ο μικρός γιος του Καπετάν Μιχάλη στο ομώνυμο μυθιστόρημα που ο πατέρας του Καπετάν Μιχάλη, ο Καπετάν Σήφακας, τον βάζει να του μάθει γράμματα στα γράμματά του, μόνο και μόνο για να γεμίσει τους τοίχους του χωριού με το επαναστατικό σύνθημα: "Ελευθερία ή θάνατος".

5 Βλ. "Εστία", 31.8.1946.